

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В ТУРЕЧЧИНІ

Патійчук Віктор Олексійович,

канд. геогр. наук, доцент кафедри
міжнародних відносин і регіональних студій
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Павловська Тетяна Сергіївна,

канд. геогр. наук, доцент кафедри фізичної географії
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ціпошук Софія Анатоліївна,

студентка географічного факультету Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Туреччина є однією з найрозвинутіших туристичних держав світу. За офіційною статистикою ВТО, ця країна в останні роки була шостою за числом іноземних туристів у світі. Згідно опублікованих даних, цю державу щорічно відвідує близько 4 млн іноземних відпочивальників. Її бюджет отримує до 4 млрд дол. США прибутку від туризму кожного року [1]. У туристичній сфері Туреччини працює більше 2 млн осіб (понад 510 тис. – безпосередні працівники туристичної сфери та турагенцій, і більше 1,5 млн – обслуговуючі галузі). Найбільшими туристичними компаніями Туреччини є: «Odeon Tours», «Balina», «A-Class Travel», «Coral Travel», «TUI», «Anex Tour», «Holiday Market Service», «Sunmar», «Pegas Touristik» та ін. Ця країна має хороші природні умови для розвитку багатьох галузей туризму, насамперед, пляжно-рекреаційних та загально-відпочинкових, адже вона омивається водами чотирьох теплих морів (Середземного, Чорного, Егейського і Мармурового). Туреччина входить до кліматичної зони субтропічного середземноморського клімату з високими літніми та достатньо теплими зимовими температурами – з метою проведення восьмимісячного туристичного сезону для пляжних відпочивальників. Її загальна пляжно-рекреаційна територія становить понад 7200 км, на якій розміщується майже 400 крупних пляжів і близько 3 тис. готелів на майже 900 тис. місць [2]. Окрім того, Туреччина займає друге місце в Європі за числом термальних джерел, яких налічується понад 1300. На її території розташовано 35 національних парків і заповідників. Досить сприятливими є також чинники для розвитку культурно-пізнавального туризму в Туреччині, адже на її території сконцентровано багато історичних і культурних пам'яток та інших об'єктів для розвитку цього туристичного напрямку. Наприклад, до складу сучасної Турецької Республіки входять великі території, які колись належали ассирійцям, фракійцям, фрігійцям, урартянам, вавілонянам, персам, вірменам, сельджукам, римлянам та грекам, древній Візантії та Османській імперії. Її територія включає

в себе такі видатні історико-географічні області та міста, як Троя, Ефес, Нотіон, Кавн, Лабраунда, Колофон, Кекова, Лікія, Антіохія, Кападокія, Лідія, Фрігія, Фракія, Анатолія, Пафлагонія, Віфінія, Памфілія, Карія, Іонія, Лаодікія, Мугла, Еоліда та інші цікаві локації.

Сучасна туристична сфера Туреччини спеціалізується на пляжно-рекреаційному, культурно-історичному, оздоровчому, спортивному, водному, лікувальному, гастрономічному, екстремальному та шоп-туризмі. Найбільш відвідуваними регіонами країни є: м. Стамбул (видатні пам'ятки візантійської та ісламської культури, наприклад, собор Святої Софії, Блакитна мечеть, Палатська башта, Гранд Базар, палац Бейлербеї, фортеця Румелі Цісар, музей мозаїк тощо), Турецька Рив'єра (морські курорти південного берега країни, пам'ятки античної культури – руїни давньогрецьких та давньоримських поселень), Кападокія (історичні печерні міста та унікальні природні утворення вулканічного походження) тощо. Найбільш популярними курортами Туреччини серед іноземних туристів є: Анталія (численні пляжі, музей Анталії, мінарет Ївлі, мечеть Іскеле, вежа Хидирлик, печера Кекова та ін.), Аланья (пляж Клеопатри та інші зручні пляжі та бухти, печери Дамлаташ і закоханих, фосфорна печера, візантійські кріпосні мури тощо), Ізмір (Агора Смірні, Конак Майдан, музей Ататюрка, древній парк тощо), Памуккале, Мардін, Даламан, Айдин, Мугла, Сіде, Бодрум, Мармарис, Кемер, Белек, Бодр, Фетхіє, Амасья, Трабзон, Бурса й ін.

Сучасний туристичний комплекс Туреччини характеризується значним галузевим різноманіттям та високою якістю обслуговування, а також поєднанням різноманітних додаткових ресторанно-готельних послуг, які відповідають міжнародним стандартам. Це дає можливість цій державі бути популярною на ринку міжнародних туристичних послуг і притягувати до себе значне число іноземних відпочивальників. За офіційними даними, серед іноземних туристів найбільше користуються послугами турецьких туркомпаній представники Німеччини, Росії, України, Грузії, Болгарії та Азербайджану. Притік іноземних туристів у Туреччині постійно зростає в останні десятиріччя, починаючи з 2007 р., а на 2018 р. – їх було зафіксовано майже 46 млн (табл. 1). У 2014 р. Туреччина почала брати участь у Сирійському конфлікті, що призвело в 2016 р. до відтоку усіх іноземних туристів приблизно на 10 %, а особливо російських – на 90 % від їх загальної чисельності (особливо після збиття Туреччиною двох військових літаків Су-24, які належали Російській Федерації, та зростання політичної напруги між цими державами) [3]. Окрім того, в серпні 2016 р. в Туреччині відбулася спроба державного перевороту, яка супроводжувалася складними внутрішньополітичними конфліктами, що призвело, за оцінками фахівців, до скорочення іноземних прибуттів у цю країну на 38 % і втрати понад 15 млрд сукупних прибутків від туризму [4]. У 2017 р. потік іноземних туристів у Туреччині зусиллями її уряду та рекламних компаній – фактично був відновлений. Цю країну в 2017 р. відвідало понад 37 млн іноземців, а за офіційною статистикою 2019 р. – майже 50 млн відвідувачів [5].

Таблиця 1

Динаміка основних статистичних показників розвитку туризму в Туреччині

у 2007-2018 рр.*

№ з п.	Роки	Кількість прибулих іноземних туристів	Кількість туристів, які виїжджали за кордон	Доходи від туризму, дол. США	Затрати на туризм, дол. США	Частка доходів у ВВП від туризму, %
1	2007	26122000	4956000	21662000000	4254000000	1,2
2	2008	29792000	4893000	26446000000	4509000000	1,4
3	2009	30187000	5561000	26331000000	5061000000	1,6
4	2010	31364000	6557000	26318000000	5817000000	2,8
5	2011	34654000	6282000	30302000000	5372000000	2,4
6	2012	35698000	5803000	31566000000	4585000000	2,0
7	2013	37795000	7526000	36192000000	5253000000	2,3
8	2014	39811000	7982000	38855000000	5475000000	2,4
9	2015	39478000	8751000	35597000000	5683000000	2,5
10	2016	30289000	7892000	26788000000	5025000000	1,7
11	2017	37601000	8887000	31870000000	5180000000	3,2
12	2018	45768000	8383000	37140000000	4993000000	4,5

*Складено за: [2].

Згідно статистичних даних 2019 р., найбільше іноземних туристів прибуло до Туреччини з Росії (до 7 млн осіб), Німеччини (майже 3,6 млн), Ірану (2,5 млн), Грузії (2,4 млн), Болгарії (1,85 млн) [2]. Число українських відпочивальників у Туреччині також постійно зростає. В 2019 р. їх загальне число, згідно експертних даних – становило більше 1 млн осіб [4]. Фахівці передбачають, що після візиту Володимира Зеленського до Туреччини восени 2020 р. число українських туристів – значно збільшиться [6].

Сучасний виїзний туризм у Туреччині відображає суспільно-політичну та фінансово економічну ситуацію як всередині держави, так і зовні. Наприклад, починаючи з 2007 р., спостерігався ріст виїзного туризму аж до періоду світової фінансово-економічної кризи 2008-2012 рр. (табл. 1). Згодом – із стабілізацією економічної ситуації в країні та світі в цілому, потік турецьких туристів значно зростає. У 2018 р., згідно офіційної статистики, він становив 8,3 млн осіб у рік [2]. Найбільш популярними туристичними країнами для турків є Франція, Німеччина, Австрія, США, Італія, Іспанія, Португалія, Бельгія, Швеція, Саудівська Аравія, ОАЕ, Туніс, Росія, Болгарія та інші країни – в основному ті, які мають дружні стосунки з Туреччиною [3].

Таким чином, туристична сфера Туреччини є однією з найрозвинутіших у світі та відповідає світовим стандартам. Її турпродукт може конкурувати з іншими туристичними гігантами планети таким, як Франція, Італія, США, Іспанія, ОАЕ та ін. Проте в останні роки стримуючими факторами розвитку іноземного туризму в Туреччині є її політична нестабільність та загроза терактів із боку проісламських сил, які значно активізувалися в минулому десятиріччі. Спроба Реджепа Ердогана повернути країну в «ісламське русло», після невдалого державного перевороту в липні 2016 р. та розправи з повстанцями, призвела до спаду економічного сприяння Туреччині з боку європейських країн та США. Окрім того, постійне турецьке претендування на володіння Північним Кіпром та територіальні зазіхання турецького керівництва на грецькі території стримують не тільки грецьких, чи кіпрських туристів на в'їзд до Туреччини, але й

породжують боязнь багатьох європейських політиків у тому, що остання може розпочати нову війну в Середземномор'ї. Тому вона зараз не може гарантувати безпечного перебування іноземних громадян на її території. Окрім того, у результаті т. зв. «арабської весни» 2008-2010 рр. та сучасної сирійської кризи Туреччина стала транзитним регіоном для переміщення ісламських біженців та неконтрольованих мігрантів із гарячих точок і неблагополучних територій, що становить серйозну безпекову загрозу не тільки для Європи, але й перебування її туристів на турецькій території. Безпекова проблематика ускладнилася також із утягуванням Туреччини в сирійський конфлікт у 2014 р. та проведенням нею численних військових операцій на південному кордоні з Сирією в 2016-2017 рр. Це призвело до підвищення рівня безпекових загроз всередині держави та за кордоном, наприклад, із боку тих держав, які підтримують офіційну владу в Сирії під керівництвом Башара Асада (Росія, Іран, Єгипет, Лівія, Йорданія та ін.). Не залишилися осторонь цієї проблеми й потенційні донори іноземних туристів – Китай, Японія, Канада та Індія, які з обережністю спостерігають за політичними діями Туреччини у бік ісламізації та активізацією в ній ультраправих сил. Вони поки що не рекомендують своїм співвітчизникам відвідувати Туреччину з метою відпочинку. Постійні політичні ігри Туреччини з Росією та складна політична ситуація на Закавказзі (насамперед, війна між Азербайджаном та Вірменією за Нагірний Карабах) призвела до погіршення політичної ситуації у Чорноморському геополітичному регіоні. Це може призвести до суттєвого спаду притоку іноземних туристів у цю державу з країн, які не підтримують дії турецького уряду щодо підтримки Азербайджану. Непередбачуваними є також наслідки дій турецького уряду щодо перетворення Святої Софії на діючу ісламську мечеть, що може спровокувати негативні реакції з боку переважно православних країн – Греції, Болгарії, Сербії, Росії, Молдови, Кіпру, України, Румунії та Молдови. Адже ця всесвітньовідома святиня була об'єктом масового паломництва для прочан із указаних країн, що значно вплине на скорочення іноземних релігійних туристів у Туреччині. Невирішеною залишається також проблема курдів у цій країні, яка є постійно конфліктостимулюючою. Окрім того, COVID-19 суттєво вплинув у 2020 р. на туристичний бізнес Туреччини та світу в цілому. Хоча й ця держава фактично не закривала своїх зовнішніх кордонів для іноземних туристів і всіляко намагалася забезпечувати їх санітарно-епідеміологічне перебування на своїй території – основні європейські туристичні донори (Німеччина, Чехія, Росія та Болгарія) фактично відмовилися від її цьогорічних туристичних послуг [3]. Не допомогли у цій справі Туреччині і пресловуті та розкручені маркетингово-туристичні ходи, такі як зниження цін на сімейні путівки та групові замовлення турів, а також відомий «Ол-інклюдів», від якого вона була фактично змушена в умовах сучасної пандемії відмовитися.

У 2007 р. турецьким керівництвом була розроблена «Стратегія розвитку туризму на 2007-2023 рр.», яка передбачала підвищення рентабельності туризму та вихід країни у п'ятірку світових туристичних лідерів – особливо в курортній та пляжно-рекреаційній галузі. Згідно останньої – в країні було виділено 9 перспективних зон розвитку туризму, які були об'єднані у три великих групи за

територіальними ознаками та основними туристично-лікувальними ресурсами – територіями пляжного відпочинку, термально-мінеральними ресурсами та культурно-історичними об'єктами і надбаннями. Великого значення турецькі експерти надавали екологічному туризму та збереженню й використанню біорізноманіття природних ресурсів у районах на стику Егейського та Середземного морів, Центральної Анатолії, а також національного озерного парку «Тера Море». Основними перспективними напрямками туризму, які призведуть до стабільного цілорічного прибуття іноземних туристів на територію держави, за висновками фахівців, у Туреччині повинні бути так звані «туристичні смуги (коридори)» [6]. Їх, згідно «Стратегії туризму», повинно бути сім: 1) «маслинова смуга» – розвиток оздоровчого і пізнавального туризму в неприморських територіях із достатньою кількістю і різноманіттям флори; 2) «зимова смуга» – розвиток зимових видів туризму, наприклад, екстремального гірськолижного – в регіоні Східна Анатолія; 3) «релігійна смуга» – активізація розвитку релігійного туризму в історичних місцях християнської культури та залишках культової архітектури в Стамбулі, Антіохії, Кападокії, Мір Лікії тощо, а також популяризація численної ісламської релігійної спадщини; 4) «шовкова смуга» – культурно-пізнавальний туризм у регіонах Туреччини, де проходив «Великий шовковий шлях»; 5) «Чорноморська смуга» – розвиток внутрішнього туризму та міжнародного туристичного сполучення з сусідніми країнами – уздовж причорноморських територій та міст; 6) «прибережна смуга» – розвиток культурно-пізнавального туризму у південних Середземноморських територіях; 7) «культурна смуга» в європейській частині Мармурового моря – розвиток пізнавального туризму з метою налагодження міжкультурного діалогу з сусідніми країнами тощо [6].

Великі надії покладають турецькі фахівці з розвитку туризму на запровадження нових та популяризацію існуючих видів пригодницького та спортивного туризму в їхній країні, наприклад, дайвінгу, рафтингу, яхтингу, гольфінгу, підводної рибалки та охоти, джип-сафарі, віндсерфінгу, польотів на повітряних кулях, спуску у печери тощо. Перспективними також можуть бути такі спортивні та екстремальні напрями туризму в Туреччині як альпінізм і скелелазіння, які уже успішно розвиваються у районі гір Арарат, Сіпан, Болкар, Ерджиес, Аладаглар, Бейдаглар, Марджан, Лазистанського хребта та ін. Великі надії покладають фахівці і медичний туризм, оскільки держава виділяє значні щорічні кошти на його розвиток. У Туреччині функціонує більше 40 медичних закладів та установ, які мають міжнародний медичний сертифікат на проведення складних хірургічних операцій та лікування пацієнтів у галузі кардіології, гастроентерології, онкології, ортопедії, стоматології, офтальмології та пульмонології, педіатрії та пластичної хірургії, найбільшими серед яких є: «Liv Hospital», «Medical Park», «NP Istanbul», «Medicana Bahcevler», «Medical Group», «Anadolu Hizir Acil», «Medipol Istanbul», «Medicana International Ankara», «Anadolu Medical Center», «Medicana International Istanbul», «Acibadem Taksim», «Birinci Eye Hospital Istanbul» та ін. Фахівці вважають, що Туреччина ще не до кінця освоїла свої ресурси для розвитку видовищного, подієвого, екологічного

та сільського туризму, етнографічного, рибальського і мисливського, а також гастрономічного та ділового, включаючи бізнесовий та шоп-туризм [2].

З метою вирішення епідеміологічних загроз та недопущення вірусного зараження іноземних і вітчизняних туристів на курортах Туреччини та в інших туристичних локаціях країни, було запроваджено державну програму «Сертифікат безпечного туризму». Остання дає можливість туристам дотримуватися санітарно-епідеміологічних стандартів в умовах пандемії COVID-19, щоб усунути можливість їх коронавірусного зараження [7]. Ця програма є довгостроковою й містить такі загальні положення, які стосуються здоров'я та безпеки відпочивальників, охорони здоров'я та заходи безпеки щодо працівників сфери обслуговування в Туреччині, заходи безпеки пасажирського транспорту та інших підрозділів й об'єктів туризму. Туреччина однією з перших надала право на вільний в'їзд у свою країну іноземцям за спрощеною системою ПЛР-тестування, без обсервації.

Таким чином, Туреччина є досить розвинутою туристичною країною із значними ресурсами та численними туристичними об'єктами й комплексами. Її керівництво намагається постійно нарощувати туристичний потенціал усіх регіонів держави завдяки пошуку нових стратегій туристичного та економічного розвитку території із залученням як вітчизняного капіталу, так і європейського. В сучасних умовах політико-економічного розвитку та епідеміологічної кризи Туреччина шукає нові шляхи виходу для стабілізації в туристичній сфері та виходу неї на світовий ринок. Вона має гарні передумови для розвитку нових і перспективних туристичних галузей обслуговування, які можуть притягувати значні потоки іноземних туристів.

Список літератури

1. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.unwto.org
2. Державний інститут статистики Туреччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.tuik.gov.tr
3. Печальне цифри статистики туризму Турції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.news.turk.ru
4. Офіційний сайт Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat/>
5. Статистика Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://databank.worldbank.org/data/databases.aspx>.
6. Туризм у Туреччині та її туристична стратегія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : saglikturizmi.gov.tr
7. У Туреччині представили програму «Сертифікат безпечного туризму» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrinform.ua